Mircea Vulcănescu şi platonismul

La un seminar cu Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu a susţinut că Platon poate fi socotit optimist, pentru că la el Binele şi suprema Existenţă sînt totuna (*Nae Ionescu – aşa cum l-am cunoscut*, Bucureşti, 1992, p.32). Profesorul i-a răsturnat argumentarea, invocând imposibilitatea acestei identificări la nivelul lumii fenomenale. Conform imaginii din mitul peşterii (v. dialogul *Statul* vol.I-II, trad. Vasilie Bichigean) lumea numenală a Binelui Suprem poate fi cunoscută doar de cei care scapă de lanţurile unei gândiri preocupată în exclusivitate cu lumea sensibilă. Acest lucru face ca optimismul de care vorbea studentul Vulcănescu să fie valabil în exclusivitate pentru câţiva aleşi care ajung să iasă din întunecimea peşterii la lumina Soarelui identificat de Platon cu suprema Existenţă.

De fapt profesorul Nae Ionescu, fiind un „metafizician al religiei" (apud. Petre Pandrea) urmărea să evidenţieze superioritatea creştinismului faţă de platonism. Căci pentru creştini, Binele există şi în timp, în lumea sensibilă, nu numai în afara timpului cum îl imaginase Platon. Creştinismul consideră că Binele există prin existenţa deplină şi reală a lui Cristos-Dumnezeul întrupat.

În legătură cu problema întrupării Mircea Vulcănescu face cîteva subtile precizări referitoare la problema individuaţiei care poate valoriza „adausul" (după modul apusean de gîndire) sau „micşorarea" considerând individuaţia ca o operaţie „de limitare", cum fac creştinii ortodocşi.

El observă că în gîndirea creştină occidentală s-ar accentua asupra distincţiei dintre spirit şi materie în condiţiile în care cele două existenţe neindividuale îşi capătă individualitatea în unirea lor. Apusenii vorbesc despre **incarnaţie**. Dar nefiinţa cărnii ar fi concepută de ei ca ceva pozitiv. Incarnaţia ar însemna trecerea de la nevăzut la văzut. Aceasta, „măcar prin senzaţie", ar fi un adaos de fiinţă: prin unirea spiritului cu carnea, spiritul îşi adaugă trup.

În ortodoxie se vorbeşte de întrupare, ceea ce pare acelaşi lucru, dar nu este. Mircea Vulcănescu subliniază că prin „trup" răsăritenii înţeleg o „materie individuată nu prin altă substanţă, ci printr-o operaţie proprie de limitare, printr-o «formă» care-i susţine limitele". Ar fi la mijloc o mărginire a substratului spiritual, ceea ce ar presupune o scădere, şi nu un adaos de fiinţă.

La examenul cu Nae Ionescu din primul său an de studenţie (1921-1922), când Mircea Vulcănescu a susţinut că Platon ar fi fost idealist, Nae Ionescu (împrumutând ceva din maieutica lui Socrate), prin întrebări succesive, l-a făcut să recunoască **realismul** sistemului platonician. Căci un sistem în care Ideile sunt adevăratele existenţe nu poate fi socotit idealist. Mai ales când materia este numită „me on", non existenţă (*Nae Ionescu - aşa cum l-am cunoscut*, Bucureşti, 1992, p.32).

Peste ani, Mircea Vulcănescu a cântărit în minte cele două aspecte ale platonismului ce-i fuseseră piatră de poticnire în anii studenţiei. Primul, reflectat de „pesimismul" unei gîndiri în care omului nu-i este permisă decât **participarea** (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Mistica platonică a participării la divina lume a Ideilor*, Ed. Star Tipp, 1999) la ceea ce există cu adevărat. Al doilea, vădit de **realismul** filosofului grec pentru care lumea senzaţiei era părelnicie, iar existenţă nu avea decât lumea noumenală, realism care putea da impresia a fi „subminat" de presupoziţia (considerată „pesimistă") a participării.

Le-a cercetat mai ales după ce avusese prilejul să constate cum discuţiile cu Nae Ionescu „legau, dar nu rodeau, ca şi pomii, decât când le venea rândul" (M. Vulcănescu, *Nae Ionescu...*, p. 32). De constatat n-a constatat însă decît „căderea în sensibilitate" a bătrânului filosof pe care sfârşitul l-a prins scriind LEGILE.

Or, „căderea în sensibilitate", este chiar poziţia pe care o reflectă **istorismul prin resemnare**, încercarea de a face maximum de bine în lumea din jur. Desigur, nu se poate presupune că Platon a încetat la bătrâneţe să creadă în adevărata existenţă a Binelui absolut, mai presus decât orice bine din lumea simţurilor. La mijloc nu a fost o abandonare a ierarhiei valorilor, ci o „sacrificare" urmată de resemnarea de a te pune în slujba cetăţii.

Preocuparea sa pentru problemele concrete de guvernare a însemnat, foarte probabil, preţul pe care Platon era convins că trebuie să-l plătească cei care ştiu celor care n-ajung niciodată să afle adevărul. O dovadă în acest sens o găsim în dialogul *Statul*, unde Platon a scris la un moment dat despre reacţia de împotrivire a adevăraţilor filosofi care nu se lasă prea uşor convinşi de cei din jur să se ocupe de problemele cetăţii. Ocupându-se de astfel de lucruri, ei „se jertfesc", impunându-şi conştient o „mutilare" în avânturile lor spre cele mai înalte valori.

De aici sensul de resemnare al căderii lor în istorie şi prăpastia ce desparte această atitudine lipsită de comoditate de „scepticismul deghizat", sau de ipocrizia profitorilor comozi, dispuşi la compromisuri înjositoare „sub masca resemnării".

Fără a nega supremaţia valorilor spirituale, **istorismul resemnării** va recunoaşte negreşit „caracterul derivat" al preocupărilor legate de viaţa de zi cu zi. Ancorarea în concret nu este scutită însă de riscul înrobirii în sfera preocupărilor de caracter derivat: „Pierderea în lume, acceptarea acelui **politique d'abord** în faptă, poate să atragă renunţarea la primatul de drept al spiritualităţii" (v. Mircea Vulcănescu, *Istorismul prin resemnare în spiritualitatea tinerei generaţii*, conferinţă din 8 februarie 1933 publicată în „Dreapta" din 23 martie 1933).

Interesantă în acest amplu studiu este astăzi mai ales evoluţia spirituală a celor care alcătuiau pe atunci tânăra generaţie (Mircea Eliade, Dan Botta, Emil Cioran, Petru Comarnescu, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Vasile Băncilă, Paul Sterian, Stelian Mateescu, Sandu Tudor, Traian Herseni, Sorin Pavel, Petre Pandrea, Horia Stamatu, Vintilă Horia, Nicolae Roşu, P.P. Ionescu, Constantin Floru, Constantin Fântâneru etc.) şi care au devenit cu trecerea timpului mari personalităţi ale culturii româneşti, unii afirmaţi şi în alte culturi europene, alţii „redescoperiţi" în anii de după încetarea mutilării culturale impusă de sovietici României odată cu ciuntirea ţării şi cu instalarea forţată a regimului comunist:

Drept reprezentant al **istorismului resemnării** el îl indică pe Constantin Noica. A fost o justă intuiţie a situării prietenului său faţă de „chemările vremii". Căci, dacă după ieşirea din temniţele comuniste Noica nu s-ar fi jertfit răspunzînd la chemările vremii comuniste care-i interziceau conferinţele publice dar îi impuneau meditarea fără de plată a unor comunişti, cultura română ar fi fost văduvită de toate operele sale publicate între 1965 şi 1987 iar despre acest mare filosof român s-ar fi ştiut azi tot atât cît se ştie de un Paul Sterian, Nicolae Roşu, Sorin Pavel, D.C. Amzăr, G. Racoveanu, Stefan Teodorescu, Vasile Posteucă, Horia Stamatu etc., ale căror scrieri filosofice au fost cu cea mai mare stricteţe interzise publicului cititor.

Isabela VASILIU-SCRABA

Misiune imposibilă

Spre nedisimulata satisfacţie a unora şi crunta dezamăgire a altora, Curtea Constituţională a României a declarat neconstituţionale câteva puncte din proiectul de revizuire a Constituţiei iniţiat de preşedintele Traian Băsescu. Mulţi au salutat în decizia Curţii Constituţionale o înfrângere a preşedintelui şi, implicit, o victorie a opoziţiei actuale, fără a-şi pune la modul serios întrebarea dacă România ar avea de câştigat sau de pierdut în cazul în care principalele puncte din proiectul de revizuire ar deveni literă de lege. Mai mult decât atât, din moment ce noua lege supremă în stat ar urma să intre în vigoare în mandatul viitorului preşedinte, caracterul benefic sau nefast al propunerilor de modificare ar putea fi verificat printr-un exerciţiu de imaginaţie cât se poate de simplu: să pornim de la premisa că beneficiarul acestei constituţii revizuite este un preşedinte provenit din actuala opoziţie, de pildă, Crin Antonescu.

Care sunt, aşadar, principalele propuneri de modificare a legii fundamentale şi în ce măsură ele ar duce la o însănătoşire a climatului din societatea românească? Multe dintre ele, se vede cu ochiul liber, au drept scop deblocarea unor situaţii apărute în practica constituţională. Este vorba de deja clasicele dispute guvern vs. parlament, guvern vs. preşedinte sau preşedinte vs. parlament. Se doreşte o delimitare mult mai precisă a intervalului temporal în care parlamentul poate valida o echipă guvernamentală (toată lumea îşi aminteşte amânarea fără termen a votului de învestitură pentru guvernul Liviu Negoiţă, la sfârşitul anului 2009), clarificarea modalităţilor de suspendare a parlamentului de către preşedinte şi de suspendare a preşedintelui de către parlament. Evident, propunerile sunt izvorâte din experienţa actualei puteri, dar, ele vor putea fi puse în aplicare de orice putere care se va afla în funcţie în momentul în care astfel de situaţii ar putea reapărea. Deci, înainte de a ni se părea suspecte pentru că recunoaştem momentul istoric-sursă de inspiraţie ar trebui să judecăm în abstract dacă metodele de evitare a unor astfel de blocaje în viitor sunt binevenite, dacă soluţii avute în vedere de preşedinte sunt cele mai corecte sau dacă există idei alternative, eventual inspirate din practica internaţională, capabile să ducă la rezolvarea şi mai eficientă a unor cazuri similare.

Foarte multe dintre modificările propuse de preşedinte vizează o mai mare responsabilizare a magistraturii. Se are în vedere redefinirea componenţei CSM şi a modalităţilor de selectare a membrilor acestuia, precum şi definirea unor modalităţi explicite de tragere la răspundere a magistraţilor în cadrul unor verdicte incorecte (faimosul caz Ţundrea, în care un om nevinovat a stat zeci de ani în închisoare, fără ca magistraţii în cauză să poată fi traşi la răspundere, pentru a nu mai vorbi de puzderia de verdicte invalidate de instanţele europene şi plătite din buzunarul contribuabilului, fără ca cei vinovaţi de această situaţie să fie buni de plată). Este sau nu firesc ca atunci când un judecător greşeşte, iar în joc sunt sume considerabile de bani, greşeala judecătorului respectiv să fie plătită de cel în cauză, nu de fiecare contribuabil român? O altă modificare semnificativă la nivelul magistraturii ar fi aceea ca votul în Consiliul Suprem al Magistraturii să fie public, iar deciziile să fie în mod obligatoriu motivate. În felul acesta oricine ar putea să vadă clar argumentele unor sentinţe cel puţin bizare, precum unele dintre cele care, de la nivelul străzii, par să sfideze bunul simţ elementar.

Un punct sensibil al programului de revizuire a Constituţiei iniţiat de şeful statului se referă la regimul imunităţilor. Este cel puţin nefiresc ca în acest moment să funcţioneze două proceduri diferite de cerere a urmăririi penale în cazul miniştrilor. Există miniştri care ocupă, simultan, şi funcţia de parlamentar, dar şi miniştri – să le spunem, simpli – fără să fi fost, în prealabil, aleşi în forul legislativ. Pentru aceeaşi faptă săvârşită în timpul mandatului ministerial, unii pot fi trimişi în judecată doar cu acordul camerei de care aparţin ca parlamentari (ceea ce, în cele mai multe dintre cazuri se dovedeşte a fi o utopie, colegii lor parlamentari fiind celebri pentru spiritul de solidaritate), în vreme ce ceilalţi pot fi suspendaţi de preşedinte, fără drept de apel (cazul celebru al fostului ministru al apărării, Teodor Atanasiu). Impunerea unei proceduri unitare pare logică, la fel ca şi redefinirea puterii imunităţii politicienilor care în anumite situaţii devine excesivă, acoperind totul, de la calomniile cele mai imunde până la accidentele de circulaţie cu final tragic.

A devenit o practică în ultimii ani ca guvernul să-şi asume răspunderea pentru legi de tot felul. De cele mai multe ori, nu importanţa legii este principalul element avut în vedere, ci comoditatea, dorinţa de a o vedea cât mai repede transpusă în practică, fără lungile şi plictisitoarele dezbateri şi proceduri parlamentare. Acest fapt este posibil pentru că în actuala Constituţie dreptul guvernului de a-şi asuma răspunderea este nelimitat. În actualul proiect de modificare se are în vedere o formulă apropiată de cea care funcţionează în viaţa politică franceză: guvernul are, acolo, dreptul să-şi asume răspunderea pe o singură lege în cadrul unei sesiuni parlamentare. În proiectul nostru de revizuire a Constituţiei la această regulă a unui proiect de lege pe sesiune se adaugă, ca excepţie, Legea Bugetului de Stat şi Legea Asigurărilor Sociale, din raţiuni practice, uşor de înţeles. Întârzierea sau, mai rău, blocarea acestor legi ar avea efecte catastrofale pentru execuţia bugetară din anul următor.

Alte modificări avute în vedere de proiectul prezidenţial vizează practica referendumului şi modalităţile de recunoaştere a rezultatelor acestuia (în condiţiile în care toată lumea pare să fi uitat de referendumul de la sfârşitul anului anului 2009, considerat valid din punct de vedere constituţional, care ar fi trebuit să impună trecerea la

Tudorel URIAN

(Continuare în pag. 26)